

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

UKRAINIAN NATIONAL LEGAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES

Мерник А.М., к.ю.н.,

асистент кафедри теорії та філософії права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
головний спеціаліст відділу державної реєстрації
друкованих засобів масової інформації та громадських формувань

Управління державної реєстрації

Головного територіального управління юстиції у Харківській області

Бурлаков Б.М., студент II курсу факультету адвокатури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Однією з найголовніших ознак правової системи є її динамічність, яка проявляється в оперативному пристосуванні до розвитку суспільства, появи нових суспільних відносин і правових явищ шляхом імплементації нових елементів. Будучи відкритим і невід'ємним елементом сучасного суспільства, українська правова система активно поглинається процесами глобалізації, беручи участь у посиленні взаємозалежності з іншими правовими системами світу. Стаття присвячена аналізу української правової системи, виявленню її найголовніших ознак, характеристик її структури та висвітленню основних елементів, що здійснюється з поєднанням дослідження впливу процесу глобалізації на неї. Для цього в роботі надається визначення сутності глобалізації, його причин, передумов, проявів в основних сферах життєдіяльності суспільства, у т. ч. правовій, акцентується увага на різних підходах до розуміння змісту та форми глобалізації. Крім цього, у науковій роботі аналізується нормативна основа процесів глобалізації як основна її передумова та вектор розвитку, проаналізовано та вивчено праці науковців із відповідної тематики, а також запропоновано прогнози можливостей розвитку національної правової системи з урахуванням її взаємодії з іншими елементами світового простору. З метою забезпечення повноцінного характеру дослідження наголошено на теоретичних аспектах правової глобалізації: виділено етапи процесу, узагальнено його методологію, яка з урахуванням методу аналізу була розділена на окремі способи та засоби. Продемонстровано світовий досвід впливу процесів глобалізації на правові системи, надано класифікацію правових систем сучасних держав за критерієм їхньої відкритості до процесів глобалізації. Наприкінці, урахувавши метод прогнозування, представлені можливі шляхи розвитку як цілісної української правової системи, так і окремо кожного з її елементів. Наголошено на нормативному структурному елементі – видозмінненні системи джерел права, системи права, формуванні нових інститутів, підгалузей і галузей права.

Ключові слова: правова система, глобалізація, правова глобалізація, методологія глобалізації, національна правова система, структура правової системи.

Dynamism is one of the main features of the legal system, which is manifested in the operational adaptation to the development of society, in the emergence of new social relations and legal phenomena by the implementation of new elements within their structural elements and their adaptation. It is actively absorbed in the processes of globalization, as open and integral aspect of modern society. Moreover, it take part in increasing interdependence with other legal systems of the world, which leads to various consequences. The article is devoted to the analysis of the Ukrainian legal system, revealing its main features, building its structure and highlighting the basic elements, which in turn is combined with the study of globalization, namely: determining its essence, causes, prerequisites, manifestations in the main spheres of social life, including legal, focusing on different approaches to understanding the content and form of globalization.

In addition, the scientific work analyzes the normative basis of globalization processes as the main prerequisite and vector of development. In this work we have analyzed and studied the works of scientists on relevant topics, as well as forecasted of the possibilities of development of the national legal system, taking into account its involvement in the world space.

In order to ensure the full character of the study, the theoretical aspects of legal globalization were emphasized: the conditional stages of the process were highlighted, its methodology was summarized, which, taking into account the method of analysis, was divided into separate methods, tools that were specified in detail.

Without stopping there, the world experience of influence of processes of legal globalization in the form of classification of legal systems of the states on criterion of their openness to these processes is demonstrated.

Finally, taking into account the method of given the forecasting, possible scenarios for the development of a coherent Ukrainian legal system and of each of its elements are presented, highlighting certain potential consequences, separately emphasizing the regulatory structural element – modification of the system of sources of law, system of law, formation of new institutions, branches of law.

Key words: legal system, globalization, legal globalization, methodology of globalization, national legal system, structure of legal system.

Постановка проблеми. Суспільство – соціальне й об'єктивне явище, необхідне середовище існування людини, засіб для задоволення потреб індивіда, найбільше системне утворення, що містить у своїй структурі найрізноманітніші за кількістю та змістом підсистеми, однією з яких виступає правова система. Для з'ясування внутрішньої суті соціуму необхідно зосередити увагу не на його статичних характеристиках, а на динамічних, які відображають розвиток і взаємодію його складових елементів як всередині системи, так і з зовнішніми утвореннями. Динамічна характеристика найбільше простежується протягом останніх десятиріч завдяки глобалізації у всіх найважливіших сферах життя, наслідком якої є зближення, взаємопроникнення всіх соціальних систем, у т. ч. правових.

Вітчизняна правова система також зазнає суттєвого впливу всесвітнього процесу глобалізації, який зумовлений як суб'єктивним, так і об'єктивним чинниками. До об'єктивного чинника впливу процесу глобалізації на правову систему України можна віднести географічне розташування нашої країни, що характеризується знаходженням території України у межах Європейського континенту й унеможливорює процес ізоляції українського правової системи від правового європейського життя, не участь України у взаємодіях, співробітництві з іншими європейськими державами. Суб'єктивний чинник пов'язаний із конституційним закріпленням європейського вектору державно-правового розвитку нашої держави. Так, в абз. 5 Преамбули Конституції України закріплюється

планове положення щодо зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтвердження європейської ідентичності Українського народу, незворотної європейського та євроатлантичного курсу України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання чинників впливу процесу глобалізації на українську правову систему відображене у великій кількості робіт вітчизняних науковців. Зазначене питання стало предметом розгляду Р.М. Бірюкова, О.О. Сидоренко, О. Кресіна, Е.Т. Усенко, М.Г. Хаустовой, У.В. Яковюка. Значний за кількістю масив праць з обраної тематики свідчить про те, що тема є актуальною у вітчизняній юриспруденції та має свої дискусійні, проблемні аспекти.

Метою цієї статті є систематичне та комплексне дослідження тематики впливу всесвітнього процесу глобалізації на українську правову систему. Для досягнення зазначеної мети необхідно відповісти на такі питання: сутність глобалізації як процесу планетарного масштабу, його прояви у структурних елементах правової системи, наслідки та значення впливу всесвітнього процесу глобалізації на правову систему України.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб здійснити аналіз процесу глобалізації та його впливу на українську правову систему, спочатку потрібно визначити його об'єкт, тобто з'ясувати, на які суспільні відносини він спрямований. Загальним об'єктом цього процесу є всі сфери суспільного життя – економічна, правова, культурна, інформаційна, господарська, екологічна, охоронна, трудова тощо. У межах цієї роботи безпосереднім об'єктом дослідження є саме правова система, а конкретно – правова система України.

Досліджуючи вплив процесу глобалізації на складові елементи соціальної системи, потрібно зупинитися на властивостях та особливостях самого об'єкта впливу, що значно відобразиться на ступені та якості вирішення поставлених задач. Тому коротко проаналізуємо правову систему України.

У вітчизняній правовій думці є багато визначень терміна «правова система». Не вдаючись до глибокого аналізу цього поняття, його можна охарактеризувати таким чином. Правова система – це сформована під впливом об'єктивних закономірностей розвитку суспільства сукупність усіх його правових явищ, які перебувають у сталих зв'язках між собою та з іншими соціальними явищами. Ця сукупність наділена такими властивостями: 1) є різновидом соціальних систем (займає провідні позиції поруч із релігійною, моральною та іншими системами); 2) формується зазвичай у межах національної держави, яка наділена повним державним і народним суверенітетом, територіальною цілісністю, тобто є національною правовою системою; 3) вона формується під впливом різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників (культурних, історичних тощо); 4) є цілісною системою, оскільки структурні елементи у своїй сукупності формують нові властивості, не характерні для кожного з них окремо; 5) має відносно сталий характер, оскільки формується тривалий час, не можна знищити за короткий проміжок часу, але водночас ця система є динамічною, оскільки оперативно реагує на нові виклики суспільного розвитку та завжди знаходиться на передовій нововведень; 6) правова система складається з різних елементів [2, с. 341–342].

Остання ознака може бути визначена як структурність, тобто наявність у правової системи певних структурних елементів, внутрішньої будови. Зокрема, можна виділити такі елементи: суб'єктний (громадяни, іноземці, особи без громадянства, юридичні особи тощо, їх правові статуси), нормативний (система права, основоположні, загальні, галузеві принципи права, джерела права, система законодавства тощо), ідейний (правова культура, свідомість, рівень розвитку правової доктрини тощо), функціональний (процеси правотворчості, правозастосування, інтер-

претації та реалізації права), результативний (результати виконання правом своїх функцій – регулятивної та охоронної) та ін. Отже, як можна побачити, правова система складається з великої кількості структурних елементів, які перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємозалежності відповідно до загальних властивостей структури. Виділення цих елементів є важливим для кращого уявлення картини глобалізації, оскільки вплив останньої на правову систему загалом розкривається через вплив на структурні елементи зокрема.

Високий ступінь важливості для дослідження цього питання має висвітлення значення «правова сім'я», оскільки глобалізація здійснюється завдяки певним передумовам, зокрема наближеності правових систем держав, що охоплюється поняттям правової сім'ї. Отже, правова сім'я – це сукупність правових систем певних держав, які мають спільні або однакові риси, що дає змогу об'єднати їх в одне системне утворення та сприяє налагодженню між ними зв'язків. Вирізняють такі правові сім'ї: англосаксонська, континентальна (романо-германська), сім'я традиційного права та релігійна. В межах зазначеного дослідження звертає увагу на себе саме континентальна правова сім'я, що зумовлено двома чинниками: 1) правова система України тяжіє до романо-германської правової сім'ї; 2) звичайно, взаємопроникнення та посилення взаємозалежності може відбуватися і між правовими системами держав, які належать до різних правових сімей, але це відбуватиметься дещо складніше, повільніше та може мати негативні деструктивні наслідки, тому найсильніше глобалізація національної правової системи проводиться у напрямку Європейського Співтовариства, до якого входять держави з континентальною правовою системою, що відбувається завдяки близькості (географічній, традиційній, ідейній) і законодавчому закріпленню такого напрямку розвитку.

Повноцінний аналіз цієї тематики не може відбуватися, якщо дослідити тільки об'єкт впливу глобалізації. Тому потрібно визначити, що ж таке глобалізація, перш ніж переходити до способів, напрямків, наслідків її здійснення.

Поняття глобалізації має настільки широкий зміст і є актуальною тематикою наукових досліджень, що надання точного та єдиного визначення цієї категорії викликає труднощі. Це пов'язано з тим, що сам процес є відносно молодим, а вчення про нього зародилося у минулому столітті та стало предметом дослідження багатьох наук – історії, економіки, культури, правознавства та ін. Існує багато підходів до надання визначення категорії «глобалізація», з приводу цього сформовано багато підходів, але найбільш точним і повним, на думку авторів, є визначення О.О. Сидоренка, відповідно до поглядів якого глобалізація – це сучасна форма міжнародних відносин, що характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах практично на всю земну кулю. Іншими словами, глобалізація є комплексним геополітичним, геоekonomічним і геокультурним явищем, яке здійснює потужний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільств [3, с. 235].

Слід додати, що глобалізація не обмежується економікою, політикою та культурою, цей процес йде набагато далі й охоплює майже всі сфери життя – екологію, міжнародну безпеку, культуру, право, економіку, інформацію, технології та інші сфери. Поняття «глобалізація» часто ототожнюється з поняттям «інтеграція», з чим певним чином можна погодитися, хоча деякі науковці виділяють інтеграцію як окремий прояв глобалізації.

Виникненню інтеграційних і глобалізаційних процесів сприяли певні чинники. Зокрема, розвиток та формування інформаційного суспільства, перехід держав у постіндустріальний стан розвитку, зближення економічних ринків, поширення загальноприйнятих ідей права (верховенство

права, законність, природні права людини), географічна близькість і наближеність правових систем держав, а також інші чинники. Як можна побачити, причини інтеграційних і глобалізаційних процесів є різними за своїм характером і сферою життя суспільства, що зумовлює загальномащтабність зазначеного процесу. Оскільки він здійснюється й у правовій сфері, то логічним методом обмеження дослідження можна назвати виокремлення конкретного виду глобалізації – правового, що поширює свій прояв лише на правову систему. Саме цей вид глобалізації і є предметом дослідження цієї роботи.

Правова глобалізація – це поширення процесів взаємозалежності, взаємопроникнення у правовій сфері, а саме у правових системах держав. Детальне дослідження цього явища потребує не тільки надання його визначення, а ще й встановлення самого механізму процесу та його способів здійснення.

Як вже вище зазначалося, глобалізація впливає на правову систему, пронизуючи всі її ланки. Загалом сам механізм процесу глобалізації можна розділити на декілька етапів: 1) виникнення передумов зближення та проникнення правових систем; 2) запозичення, імплементація, інтеграція, типізація складових елементів правової системи; 3) формування спільних рис у правових системах, їх об'єднання, формування нових цілісних утворень та інші наслідки правової глобалізації.

Як можна побачити, спочатку необхідні певні передумови та причини зближення правових систем, зокрема такими чинниками можуть бути: близькість правових систем, створення міжнародних організацій (Рада Європи, ООН, ЄС тощо), формування наднаціональних органів міждержавної компетенції (Міжнародний кримінальний суд тощо), спільне видання міжнародних актів загального масштабу (Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист основоположних прав і свобод людини) та інші чинники у правовій сфері, що тим чи іншим чином залучають держави, а відповідно і їх правові системи, до спільної участі, взаємодії, узгодження власних дій.

Після виникнення зазначених обставин починає діяти безпосередньо механізм інтеграції. Він полягає у тому, що всі складові елементи правової системи однієї держави починають співпрацювати та взаємодіяти з відповідними елементами правової системи іншої держави. Для ілюстрування теоретичного аспекту механізму інтеграції можна використати аналогію інституту медичного права – трансплантацію органів людини. Тобто елемент однієї правової системи (орган людини) за допомогою певних способів переноситься до елементів іншої системи (спеціальним хірургічним обладнанням до системи органів іншої людини). На цьому сам процес правової глобалізації не завершується, він триває й надалі, проводячи схожі дії, але вже в інших сферах. Проте вже після першої взаємодії правова система окремо взятої країни не є початковою, вона продовжує діяти з новими елементами, адаптуючись до нових умов існування.

Важливого значення набуває не тільки аналіз самого процесу правової інтеграції, а й методів, за допомогою яких здійснюється цей процес. Методи інтеграції – сукупність засобів, способів, прийомів, навиків, які сприяють і за допомогою яких реалізується взаємовплив однієї правової системи з іншою. Серед способів правової інтеграції доцільно виділити такі: універсалізацію, уніфікацію, правову рецепцію, гармонізацію, стандартизацію, імплементацію, апроксимацію тощо. Деякі зі способів, маючи схожі ознаки, несуть різне семантичне значення та використовуються у різних правових ситуаціях. Коротко проаналізуємо їх.

1. Універсалізація – прагнення виробити загальні, всеосяжні підходи до розуміння права, прояв глобалізації, що зумовлює визнання основних правових цінностей, універсалізацію юридичної мови, а також правових норм, створення універсальних правових засобів та інструментів.

2. Уніфікація – введення до правових систем держави одноманітних, спільно прийнятих типових норм.

3. Правова рецепція – запозичення норм, інститутів права та інших елементів правової системи певної держави, міжнародних організацій, об'єднань, наднаціональних органів. Прикладом може бути відома рецепція римського приватного права або закріпленій у ст. 9 Конституції України принцип дружнього ставлення до міжнародного права – чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1].

4. Гармонізація – процес цілеспрямованого зближення правових систем загалом або окремих галузей, утвердження загальних інститутів і норм, усунення суперечностей. Цей спосіб означає не автоматичне введення елементів правової системи іншої держави, а їх пристосування будь-яким способом до певних умов у певному порядку. Прикладом може бути директива ЄС, яка, з одного боку, є обов'язковою для держав-учасниць, а з іншого – впроваджується у національне законодавство та пристосовується до належних умов у спосіб, що визнається самою державою.

5. Стандартизація – спосіб правової глобалізації, який проявляється у створенні міжнародних стандартів, вимог, яким повинні відповідати певні елементи правової системи держави.

6. Імплементація – засіб глобалізації, суть якого полягає в реалізації комплексу заходів, спрямованих на визнання юридичної сили й організаційне забезпечення здійснення міжнародних норм усередині держави. Великий юридичний словник визначає її як «фактичне здійснення міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні шляхом трансформації міжнародно-правових норм в національні закони і підзаконні акти».

7. Апроксимація – доволі новий прийом правової інтеграції та детально ще недосліджений у правовій науці, але загалом означає зближення елементів правових систем, проте не просто механічне наближення, а ще й пристосування до сучасних конкретних умов існування певної правової системи [4, с. 2–12].

Отже, правова глобалізація має великий арсенал способів реалізації свого призначення, а аналіз всіх її складників дає змогу виділити такі особливі риси: 1) складовою частиною правової інтеграції є інтеграція права задля формування основи для об'єднаної взаємодії соціальних систем; 2) суб'єктами правової інтеграції є учасники, наділені повноваженнями ухвалювати владні правові рішення та застосовувати правові засоби; 3) спланованість і регламентованість інтеграційних процесів; 4) гарантованість врахування інтересів її учасників; 5) характерні методи здійснення правової інтеграції [5, с. 132].

Важливе значення має те, що правова інтеграція, хоч і має об'єктивний характер і зумовлена вимогами часу, у кожній правовій системі має певну особливість, що проявляється в певних наслідках, способах, ставлення правової системи до глобалізаційних процесів тощо. Це дає можливість кваліфікувати правові системи на такі види: 1) глобалізовані – правові системи, які існують і функціонують, активно залучаючи міжнародно-правові акти та досвід, взаємодіють із міжнародними органами, організаціями, беруть активну участь у їх створенні та діяльності тощо (Швеція, Данія); 2) фрагментарно глобалізовані – національні правові системи, які функціонують і розвиваються, враховуючи окремі складники правової глобалізації, а низка їх елементів і підсистем залишаються в незмінному вигляді. Фрагментарно глобалізована правова система – це перехідний стан (Україна, Грузія, Естонія); 3) глокалізовані – правові системи, які існують і функціонують на основі особливого поєднання глобальних і локальних економічних, політичних, культурних та інших чинників (КНДР, Бразилія); 4) локалізовані –

вітчизняні правові системи, які розвиваються у напрямі, протилежному глобалізації, зберігаючи свої традиційні елементи (країни традиційної, релігійної правової сім'ї – Алжир, Узбекистан) [6, с. 199–200].

Отже, правова глобалізація, залучаючи у цей процес велику кількість держав, по-різному здійснюється в кожній окремій державі, що зумовлено як об'єктивними (традиції, історія), так і суб'єктивними чинниками (небажання залучення взаємопроникнення систем, негативне ставлення до міжнародної спільноти тощо).

Відповідно до вищесказаного правова інтеграція полягає у тому, що зіставляються структурні елементи правових систем, внаслідок чого відбувається їхнє взаємопроникнення, універсалізація тощо. Тому для остаточного детального аналізу цього питання потрібно проаналізувати вплив глобалізації на кожен структурний елемент національної правової системи (суб'єктивну, нормативну, функціональну, ідейну, результативну).

Вплив на функціональну складову частину проявляється насамперед через зміни у нормотворчій, правозастосовній, інтерпретаційній, контрольній правових формах діяльності держави. Завдяки правовій глобалізації відбувається вдосконалення, стандартизація, уніфікація, раціоналізація всіх цих форм діяльності. У цьому разі починає зростати практика діяльності міжнародних органів та організацій, яка набуває статусу джерела права й активно використовується як парламентом, так і правозастосовними органами. Законотворчість розвивається у напрямі розширення соціальної бази, тобто реалізації міжнародно-конституційного принципу народного суверенітету, права громадян брати участь в управлінні державними справами, здійснення громадянського контролю не тільки за прийняттям законів, а ще й за прозорістю діяльності інших органів виконавчої влади. Також ще одним проявом є імплементація законодавчим органом положень міжнародних актів і договорів у національну систему права.

Зміни в суб'єктивній складовій частині пов'язані насамперед зі збільшенням переліку суб'єктів правової системи та розширенням їх правового статусу. Розширення суб'єктів відбувається за рахунок визнання компетенції міжнародних наднаціональних органів, набуття членства в міжнародних організаціях, які формують свої представництва й органи на території відповідної держави. Це також проявляється і через активну діяльність людини і громадянина, що зумовлюється невпинним розвитком суспільства й одночасним розвитком концепції прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Загалом удосконалення суб'єктивної складової частини здійснюється таким чином: 1) зростає інтенсивність ділової активності індивідуальних суб'єктів правової системи, що сприяє збільшенню зон дії права, розширення меж правового простору; 2) актуалізуються різні правові статуси: людини, громадянина, іноземців, осіб без громадянства; 3) у міру розвитку міжнародного права й міждержавних відносин зростає обсяг прав і обов'язків індивіда, зростає роль індивіда на міжнародній арені; 4) простежується тенденція розширення обсягу прав людини та поглиблення їх змісту.

Удосконалення ідейної складової частини правової системи виходить із того, що, беручи участь у правовій глобалізації, національна правова система наповнюється новими ідеями, доктринами, поглядами, зростає рівень правової культури, свідомості, що сприяє правовій обізнаності населення, підвищенню рівня результативності права, правового регулювання. Зокрема, це ідеї, пов'язані з правами людини, верховенством права, дружнього ставлення до міжнародного права тощо [7, с. 53–55].

Проте найбільший вплив на собі відчуває саме нормативна складову частину національної правової системи. Цей вплив об'єктивується у таких формах: 1) відбувається уніфікація права – приведення до єдиного зразка, а саме приведення українського законодавства до європейського зразка, що має велике значення, оскільки дає змогу ліквідувати старе пострадянське законодавство та сформувати нове, в яке буде втілено найновіші ідеї права та міжнародні стандарти з урахуванням особливостей національної правової системи; 2) стандартизація – приведення вітчизняного законодавства, правових норм і приписів до міжнародних стандартів, що сприяє як збільшенню ефективності правового регулювання, так і забезпеченню виконання правом своїх функцій, реалізації, гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина; 3) розширюється перелік джерел права, що відбувається за рахунок визнання юрисдикції міжнародних органів, організацій та об'єднань, зокрема новими для української системи джерел права стали судові рішення ЄСПЛ, акти ЄС, РЄ, ПАРЕ, загальні принципи права, м'яке (рекомендаційне) право, що сформувалося за рахунок факультативних актів певних міжнародних організацій; 4) збільшується обсяг правового регулювання, що пов'язане насамперед зі стандартизацією та уніфікацією, внаслідок чого до національної системи права проникають елементи нових галузей права, які ще не сформовані, але потреба в яких наявна, наприклад, комп'ютерне, інформаційне, аграрне, ювенальне, військове, підприємницьке, інвестиційне право та інші галузі права.

Висновок. Підсумовуючи, слід зазначити, що глобалізація – це комплексне явище взаємопроникнення, посилення взаємозалежності між соціальними системами у різних сферах життєдіяльності суспільства, головним проявом якого є правова глобалізація. Остання має свої чинники, механізми та способи реалізації, що у своїй сукупності і призводить до зближення структурних елементів правових систем, яке по-особливому втілюється в кожній конкретній державі та має різні наслідки до тієї чи іншої національної правової системи.

Водночас велику роль у цьому процесі грають її суб'єкти, найбільш важливими серед яких є держави. Саме вони визначають рівень (масштаби) розповсюдження глобалізаційних процесів і напрям (посилення або гальмування) їх розвитку.

Універсальною тенденцією сучасності є розширення сфери міжнародно-правового регулювання, що відображає посилення інтеграційних процесів і намагання держав долучитися до загальноприйнятих цінностей і стандартів, що вироблені людством. Поряд із цим відбуваються й суттєві перетворення усамій правовій матерії, а саме в особливостях публічно-правових і приватноправових інститутів, у критеріях і підходах, які розмежовують сучасні правові системи, їх групи та сім'ї. Як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники констатують факти зближення правових систем, які раніше здавалися такими, що не можуть бути поєднаними.

На правову систему в умовах глобалізації покладаються найважливіші завдання: по-перше, легально-формальне закріплення відповідних глобалізаційних тенденцій, забезпечення входження держави у світове співтовариство; по-друге, завдання з керування глобалізаційними процесами стосовно конкретної держави, їх обмеження, спрямування в певне русло задля забезпечення від негативних наслідків, пов'язаних із неузгодженістю національної правової системи, її можливостей, зі світовими тенденціями, а також із небезпекою потрапити в руйнівну залежність від найбільш розвинених країн, зайнявши місце своєрідного додатка у світовому співтоваристві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. 254к/96-ВР / *Верховна Рада України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення 02.11.2019).
2. Теорія держави і права / О.В. Петришин та ін. ; за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2015. С. 341–342.
3. Сидоренко О.О. Сучасні тенденції розвитку правової системи в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М.В. Яновського і В.С. Семенова, Харків, 27 листопада 2015 р. Харків, 2015. Ч. 1. С. 235.
4. Хаустова М.Г. Тенденція універсалізації та уніфікації права як один із напрямків пливу глобалізації на національну правову систему. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2. С. 2–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_76 (дата звернення: 12.11.2019).
5. Сидоренко О.О. Вплив правової інтеграції на правові системи. *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики* : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 травня 2016 р. Харків, 2016. С. 132. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11273> (дата звернення: 12.11.2019).
6. Бірюкова А. Трансформація національної правової системи в умовах глобалізації. *Теорія держави і права*. 2018. № 5. С. 132. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/5/39.pdf> (дата звернення: 12.11.2019).
7. Хаустова М.Г. Теоретичні та правові основи трансформації правової системи України в умовах глобалізації. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 53–55.